

De splitsing van de Belgische Socialistische Partij

Twee verklarende documenten

Op 11 oktober 1978, na de mislukking van het Egmont-Stuyvenbergpact¹, hield de Belgische Socialistische Partij (BSP) – als laatste van de drie traditionele formaties – op te bestaan als unitair georganiseerde partij. De splitsing van de traditionele eenheidspartijen in een autonome Franstalige en Vlaamse partij bleek het onvermijdelijke gevolg te zijn van een regionalistische trend, die na de 'Grote Staking' begin jaren zestig een nieuwe impuls had gekregen. Een reeks staats hervormingen zouden het politieke bestel de daaropvolgende decennia domineren en de trend tot autonomisering binnen de partijen versterken. De CVP, waar in 1961 al een feitelijke verwijdering van de twee taalvleugels plaatsvond, splitste in 1968 als gevolg van de verwikkelingen rond het dossier van de Leuvense universiteit. De breuk binnen de Liberale Partij vond plaats in 1971, op initiatief van de Vlaamse vleugel. Deze wenste de vooropgestelde reorganisatie van de partij in regionale zin niet af te wachten.²

De splitsing van de BSP vormt een belangwekkend onderzoeksonderwerp. De partij splitste pas in 1978, tien jaar na de scheiding binnen de katholieke eenheidsformatie. Paradoxaal genoeg was het echter net de BSP die in 1968, als eerste van de traditionele partijen, geconfronteerd werd met een afscheuring binnen de Brusselse partijfederatie.

Aan de splitsing van de BSP is in de literatuur reeds ruimschoots aandacht besteed. Een meer volledig beeld ontbreekt echter. De splitsing wordt bijna uitsluitend besproken in het licht van het communautaire dossier en toegespitst op de tegenstellingen tussen de taalvleugels. De inhoudelijke punten van het Egmont-

1. M. Platel, *Prinsen van Stuyvenberg, historische vergissing of beslissing*, Leuven, 1979. Platel geeft hierin een gedetailleerd overzicht inzake het Egmont-Stuyvenbergpact. Het Egmontpact, bijgeschaafd door de Stuyvenbergakkoorden, vormde de basis voor een hervorming van de staat in federale zin. Het pact zou uiteindelijk aanleiding geven tot het ontslag van premier Tindemans, op 11 oktober 1978.

2. E. Witte & A. Verhulst, *Liberale Partij*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, dl. 2, pp. 1861-1884; E. Gerard, *Katholieke Partij*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 2, pp. 1618-1636.

Cover van *Pourquoi Pas?* jg. 68, 1978, nr. 3113. [ADVN, VY1411]

Stuyvenbergpact, waarover onenigheid ontstond, werden niet toegelicht.³ Andere oorzaken werden uit het oog verloren of slechts zeer summier besproken.

Twee cruciale documenten werden in de literatuur vooralsnog niet gehanteerd. Zowel de Vlaamse als de Franstalige socialisten stelden na de splitsing van de partij een document op waarin een uitvoerige analyse wordt gegeven, met bijzondere aandacht voor de aanleiding, de twistpunten, de splitsing zelf en de gevolgen ervan.⁴ Beide documenten vormen een waardevolle bron die, aangevuld met de verslagen van het partijbureau, de mogelijkheid bieden het verhaal van de splitsing van de BSP beter te reconstrueren.⁵

TWEE SLEUTELDOCUMENTEN: EEN KORTE SCHETS

Het Franstalige document werd kort na de splitsing opgesteld, de Vlaamse tekst pas twee jaar later. Mede daardoor vertonen de documenten enkele opvallende verschillen, zowel qua inhoud als qua vorm. Hoewel beide partijen het grosso modo over de twistpunten eens zijn, leggen ze de eindverantwoordelijkheid voor de splitsing bij de andere. Vooraleer op het verhaal van de splitsing in te gaan, worden beide documenten nader toegelicht en vergeleken.

Het Franstalige document: een toespraak als basis

Het Franstalige analysedocument betreft de uitgeschreven versie van een toespraak van André Cools op 28 oktober 1978. Kort na de laatste bijeenkomst van het unitaire partijbureau hadden de Franstalige socialisten immers beslist om een splitsings- of informatiecongres te organiseren. Daar zou voorzitter André Cools de Franstalige visie op de afgelopen 17 maanden geven. Bij het doornemen van dit document wordt men onmiddellijk geconfronteerd met de ogenschijnlijk emotio-

3. Zie hierover onder meer: J. Ceuleers, De splitsing van de Belgische Socialistische Partij, in: *Res Publica*, jg. 20, 1980, nr. 22, pp. 376-382; M. De Weerd, De Belgische Socialistische Partij (BSP) 1970-1978, in: *Res Publica*, jg. 30, 1988, nr. 4, pp. 530-565; K. Dille, De Vlaamse socialisten: het gestage afdrijven, in: *VMT*, jg. 37, 2003, nr. 1, pp. 12-24; S. Govaert, PS-SP: de scheiding, in: *De Nieuwe Maand*, jg. 26, 1983, nr. 10, pp. 681-687; N. Beerten, *De splitsing van de Socialistische Partij: een beknopte studie van de communautaire bewegingen binnen de BSP-PSB van 1945 tot 1980*, Erasmushogeschool Brussel, licentiaatsverhandeling, 1995, pp. 144-148.

4. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools*, Brussel, 1978. Het betreft een discours van André Cools, gehouden op het informatiecongres van 28 oktober 1978; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag (1978-maart 1980)*, Brussel, 1980. Dit politiek verslag bevat een onderdeel met betrekking tot de splitsing van de partij.

5. Deze analyse steunt op: P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie. Een onderzoek naar de oorzaken die aan de basis liggen van de splitsing van de unitaire BSP in PS en SP*, Hogeschool Gent, Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde, licentiaatsverhandeling, 2007. Voor verdere achtergrondinformatie is vooral belangrijk: G. Van Schoenbeek & H. Defoort, *Socialistische Partij*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 3, pp. 2777-2789; H. Van Velthoven, *From Belgian Unity to Flemish-Walloon Duality. The Story of Socialism in Belgium*, in: *The Low Countries*, jg. 8, 2000, pp. 205-213.

nele geladenheid van de toespraak, waarbij de begrippen droefheid en bitterheid de kernwoorden doorheen het gehele discours vormen. Dit wordt reeds duidelijk in de inleiding. Cools vangt zijn verhaal niet aan met de eigenlijke analyse, maar met een verhaal over zijn grootvader die in de Luikse koolmijnen in het Frans werd gecommandeerd en over zijn stakende vader die door een Vlaamse familie gevoed werd. Bijgevolg bracht de splitsing bij hem geen gevoel van bevrijding, maar eerder een gevoel van verdriet, dit volgens hem in schril contrast tot een deel van de Vlaamse partijgenoten. Als hoofdverantwoordelijke van de partij mocht hij het gevoelsmatige echter niet boven het rationele laten primeren. De droefheid mocht zijn analysevermogen niet aantasten.⁶

Die rationele analyse kwam echter vooral neer op het geven van de schuld aan enerzijds premier Leo Tindemans en Ferdinand De Bondt van de Christelijke Volkspartij (CVP) en de Vlaamse partijgenoten anderzijds. De dubbele complottheorie vormt de rode draad doorheen zijn verhaal. De heersende regeringscrisis van 1978 zou al langer zijn voorbereid door de zogenaamde extremisten van de CVP.⁷ Dezen zouden nooit de intentie hebben gehad om een communautair akkoord te sluiten. Premier Tindemans en staatssecretaris De Bondt hadden de hoop op communautaire pacificatie geschaad. De regeringscrisis zou een crisis binnen de partij hebben veroorzaakt. Ook verschillende Vlaamse partijgenoten waren niet volledig overtuigd van het Egmont-Stuyvenbergpact. Bovendien zouden de Vlaamse socialisten maandenlang een tactiek van distantiëring hebben voorbereid, aangekondigd en uitgevoerd. Het aantreden van Van Miert en zijn duidelijk Vlaamse profilering, vormden volgens Cools een duidelijk bewijs van dergelijke evolutie.⁸

Daartegenover benadrukte Cools dat hijzelf al het mogelijke gedaan had om de splitsing van de partij te vertragen en het onvermijdelijke alsnog te vermijden. Hoewel verscheidene analisten binnen de partij reeds enkele jaren de heersende problemen hadden aangekaart en verscheidene Waalse socialisten hem als voorzitter maandenlang aanspoorden om een afscheidingsproces te ontwikkelen, had hij gepoogd de eenheid van de partij te bewaren. De enige schuld die hij op zich wilde nemen, was dat hij de splitsing zo lang had uitgesteld, omdat hij vanuit

6. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 1-2.

7. P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie [...]*, p. 46. Uit onderzoek van de literatuur en bureauverslagen bleek dat zich binnen de CVP twee groepen hadden gevormd: een groep Tindemans en een groep Martens. De groep Tindemans was eerder unitair gericht en niet overtuigd van het gemeenschapspact, de groep Martens was wel gewonnen voor een realisatie van het pact. Naarmate de tijd vorderde, haalde de eerste groep de bovenhand en werd het pact meermaals openlijk verworpen. Premier Tindemans zelf trok de realisatie ervan, vooral op basis van grondwettelijke bezwaren, meermaals in twijfel.

8. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 6-15. Met duidelijke Vlaamse profilering doelt Cools op de herhaaldelijke oproepen van Van Miert om de Vlaamse vleugel binnen de partij een meer Vlaamsgezind profiel aan te meten.

Wallonië zolang mogelijk steun had willen bieden aan de Vlaamse partijgenoten, die in Vlaanderen een moeilijke socialistische strijd voerden.⁹

Wat betreft de directe oorzaken van de splitsing, onderscheidde Cools vier elementen. De interne crisis in 1977-1978 vond niet enkel haar oorsprong in het communautaire dossier. Ook de uiteenlopende keuzes inzake enkele andere dossiers en de groeiende verschillen met betrekking tot de gehanteerde stijl en aanpak speelden evenzeer mee. Niettemin werd het communautaire dossier als het grootste struikelblok ervaren, zowel inhoudelijk als tactisch.¹⁰

In het document werd ook aandacht besteed aan de gevolgen van de splitsing voor de partij. Cools gaf voornamelijk aan welke keuzes men naar de toekomst zou moeten maken en hoe beide partijen zich ten opzichte van elkaar zouden kunnen verhouden, maar erg concreet met betrekking tot de directe en langetermijngevolgen werd hij niet.¹¹

Het Vlaamse document: twee jaar later

De tekst is een onderdeel van een meeromvattend politiek verslag, geschreven door Karel Van Miert. Het werd voor de eerste maal besproken tijdens de bureauvergadering van 17 maart 1980, daarna bijgewerkt en goedgekeurd tijdens de volgende vergadering van 27 maart 1980.¹² Het onderdeel dat betrekking had op de splitsing van de partij werd niet ten gronde aangepast, maar de originele tekst werd enkel herschikt, ten einde beter aan te sluiten bij de chronologische opvolging van de gebeurtenissen in de periode 1977-1978.¹³ Het politieke verslag was bedoeld als middel om de politieke discussies in de afdelingen en federaties van de partij te stimuleren. Tevens diende het als basis voor het Administratief Congres van 20 april 1980. Dit congres, dat wegens tijdsgebrek de voortzetting zou betekenen van een eerder congres van 9 en 10 maart 1980, had de bespreking van het partijbeleid en de partijwerking tot doel.¹⁴ Vanwege de toenmalige moeilijke politieke toestand, werd tijdens de bureauvergadering van 14 april 1980 evenwel besloten om de datum van het congres te verschuiven naar een latere datum. Uiteindelijk zou het Administratief Congres plaatsvinden op 8 en 9 mei 1982. Ondanks het feit dat het politieke verslag herwerkt en aangevuld werd, bleef het onderdeel met betrekking tot de splitsing ongewijzigd.¹⁵

9. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 4-5.

10. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 6-15.

11. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 16-26.

12. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*; Amsab-ISG, archief Wim Geldolf, S/2005/056: Verslag SP-bureau, 17 maart 1980.

13. Amsab-ISG, archief Wim Geldolf, S/2005/056: Verslag SP-bureau, 27 maart 1980.

14. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*; Amsab-ISG, archief Wim Geldolf, S/2005/056: Verslag SP-bureau, 27 maart 1980.

15. Amsab-ISG, archief Wim Geldolf, S/2005/056: Verslag SP-partijbureau, 14 april 1980.

Het document van de Vlaamse socialisten verschilt in een aantal punten zeer sterk van de Franstalige tegenhanger. Door de relatief lange periode tussen de splitsing van de partij en het opstellen van het document, konden de Vlaamse socialisten meer afstand nemen en werden ze minder beïnvloed door de gevoelsmatige aspecten van kort na de splitsing.

Het document ging veel dieper in op de aanleidingen tot de crisis binnen de partij, de directe oorzaken van de splitsing en de gevolgen ervan. Toch schoven ook de Vlaamse socialisten de eindverantwoordelijkheid van de splitsing af op de anderstalige partijgenoten. In tegenstelling tot de Franstalige versie ging men niet uit van een complottheorie, maar stelde men wel onomwonden dat men binnen de partij te lang was gedomineerd geworden door de Franstalige partijgenoten. Mede daarom hadden de Vlaamse socialisten op constructieve wijze gepleit voor een hervorming van de partijstructuren, zelfs in confederale zin, zodat aan de noden van beide taalgroepen binnen de partij kon worden voldaan. Die sterkere Vlaamse profilering was geen uiting van een tactiek tot distantïering ten aanzien van de Franstalige partijgenoten, maar veeleer een ultieme poging om de verlamme interne problemen op statutaire wijze op te lossen.¹⁶ De Franstalige socialisten hadden, ondanks de statuten, voor een plotse en éézijdige splitsing gekozen. Dat maakte hen voor een groot deel verantwoordelijk.¹⁷

De Vlaamse socialisten wezen erop dat gedurende lange tijd een sterke trend tot autonomisering bezig was, waarbij de pogingen om de communautaire tegenstellingen te overbruggen tegen de algemene politieke evolutie in gingen: de splitsing van de andere traditionele partijen, de toenemende trend om communautaire problemen van gemeenschap tot gemeenschap te bespreken en het gegeven dat unitaire standpunten in de verschillende landsdelen als minimalistisch werden ervaren. De structuuradaptaties om de interne spanningen op te vangen, bleken al gauw niet meer te voldoen. Vervolgens zouden verscheidene elementen in de cruciale periode 1977-1978 op directe wijze aan de basis hebben gelegen van de splitsing. Als hoofdoorzaak werd eveneens verwezen naar de communautaire tegenstellingen, zowel op inhoudelijk als op politiek-tactisch vlak. Opvallend hierbij

16. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 6-7; E. De Baene, *De Vlaamse socialisten tegenover de Vlaamse Beweging in eigen rangen (1960-1978)*, Universiteit Gent, Faculteit Politieke Wetenschappen, licentiaatsverhandeling, 1990, p. 219; M. De Weerdt, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1978, in: *Res Publica*, jg. 20, 1978, nr. 4, pp. 204-205. Karel Van Miert pleitte meermaals voor een aanpassing van de partijstructuren. Op een voordracht van het Vermeylenfonds in Meise in april 1978, kondigde hij aan dat de beslissingsorganen zouden worden gesplitst, waardoor het unitaire partijbureau niet langer een oppermachtige positie zou behouden. Op 11 juni 1978, tijdens een congres van de Vlaamse socialistische federaties in Mechelen, pleitte hij voor een aanpassing van de partijstructuren in confederale zin. Dit zou volgens hem evenwel dienen te gebeuren in een atmosfeer van wederzijds begrip en zonder passie.

17. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 2-16.

was de belangrijke plaats die Brussel innam. Toch stelden de Vlaamse socialisten vast dat, naarmate de tijd verstreek, de tegenstellingen zich ook op andere vlakken manifesteerden, zoals economische dossiers en het verschil in stijl en aanpak.¹⁸

In tegenstelling tot het Franstalig document, schonken de Vlaamse socialisten ruimer aandacht aan de gevolgen van splitsing, zowel in de directe als in de verdere toekomst. Een ontwerpprotocol uit die periode, dat diende als basis voor een overgangsregime, gaf aan welke keuzes de Vlaamse socialisten wensten te maken kort na de laatste bureauvergadering en na de eigenlijke splitsing. Aangezien het analysedocument twee jaar later werd opgesteld, bood het de Vlaamse socialisten de mogelijkheid om op de gevolgen van de splitsing kort terug te blikken en de toenmalige keuzes van beide taalvleugels aan de realiteit te toetsen.¹⁹

VLEUGELVORMING: VAN EENHEID NAAR AUTONOMIE

De splitsing van de partij was niet louter het gevolg van de spanningen in de cruciale periode 1977-1978. Reeds de jaren voordien had zich intern een trend tot autonomisering en vleugelvorming ontwikkeld: de reorganisatie van de partijstructuur enerzijds, de organisatie van afzonderlijke Vlaamse en Waalse socialistische congressen anderzijds.

Al in de jaren 1930 waren sporen merkbaar, toen zich binnen de partij een generatiewissel voordeed. Langs Vlaamse zijde werd Hendrik De Man de nieuwe kopman. Meer dan zijn voorganger – Emile Vandervelde – zou hij zich Vlaamsgezind profileren.²⁰ Onder zijn impuls werd een eerste aanpassing van de structuren doorgevoerd, via een tweevoudig partijsecretariaat.²¹ Bovendien organiseerden beide taalvleugels afzonderlijke congressen, waarbij voor een hervorming van de unitaire staat gepleit werd. Op het eerste Vlaams socialistisch congres van 1937 werd voor culturele autonomie gepleit²², terwijl de Waalse socialisten tijdens hun afzonderlijke congressen van 1938 en 1939 geen eensgezinde opties naar voren schoven.²³ De generatiewissel en de daarmee gepaard gaande Vlaamse profilering zou gelijkenissen vertonen met de generatiewissel van Willy Claes door Karel Van Miert, meer dan veertig jaar later.²⁴

18. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 2-3.

19. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 13-16.

20. M. Van Haegendoren, *De Vlaamse kwestie in de socialistische beweging tot 1937*, in: *Tijdingen*, nr. 3-4, 1987, pp. 21-30.

21. J. De Coninck, *August De Block (1893-1979): socialistisch politicus. Een biografie*, Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, licentiaatsverhandeling, 1998; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

22. H. Van Velthoven, *Het eerste Vlaams Socialistisch Congres (20-21 maart 1937). Historische context en betekenis*, in: R. Laridon (red.), *Vlaamse en Socialistische beweging*, Oostende, 1988, pp. 5-22.

23. J. Brepoels, *Eeuwige dilemma's: honderd jaar socialistische partij*, Leuven, 1984, p. 112.

24. P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie [...]*, p. 99.

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog verdween de flamingantische stroming evenwel naar de achtergrond door de opkomst van een jonge socialistische generatie. Deze zogenaamde Zandhovengeneratie, die zeer sterk unitair georiënteerd was, bepaalde dertig jaar lang het sociaaldemocratische profiel in Vlaanderen.²⁵ Uit de afzonderlijke Vlaamse en Waalse socialistische congressen bleek duidelijk de uiteenlopende visie op een mogelijke staatsvorming; Waalse socialisten pleitten voor federalisme, Vlaamse socialisten voor culturele autonomie. De Grote Staking einde 1960 legde de interne problemen binnen de BSP duidelijk bloot.²⁶

In 1963 werd de trend tot vleugelvorming bevestigd, door een herstructurering van het partijbureau. Een paritaire en semiregionale hervorming werd doorgevoerd. Voortaan zou de ene helft van de leden volgens taalpariteit rechtstreeks door het partijcongres verkozen worden, terwijl de andere helft door hun Vlaamse, Waalse of Brusselse federatie zou worden aangeduid.²⁷ Drie jaar later kwam er een derde opvallende aanpassing van de structuren. Een Commissie van 18 leden – 6 Vlamingen, 6 Walen en 6 Brusselaars – kreeg de opdracht de broederlijkheid en eenheid binnen de partij te verzekeren.²⁸ Ook in deze periode gingen de maatregelen tot aanpassing van de structuren gepaard met de organisatie van afzonderlijke Vlaamse en Waalse socialistische congressen. Uit deze congressen, die een bespreking van de hervorming van de staat tot doel hadden, volgde een gezamenlijk akkoord. Daarbij werd geopteerd voor een gewestvorming met drie.²⁹ Ondanks de toenemende vleugelvorming, bestond tussen beide taalgroepen voldoende eensgezindheid om de unitaire structuur van de partij te behouden.

Veel meer dan de voorgaande reorganisatiemaatregelen, vormde de breuk binnen de Brusselse BSP-federatie een historische proloog. Als gevolg van de in 1954 gepubliceerde talentelling waren de communautaire spanningen in Brussel, evenals binnen de Brusselse BSP-federatie, aanzienlijk gestegen. Na de socialistische verkiezingsnederlaag in 1965 werden de Vlaamse socialisten naar onverkiesbare plaatsen verwezen. Zij besloten een eigen structuur uit te bouwen en met een eigen lijst op te komen. Een jaar later werden deze 'Rode Leeuwen' door de partijleiding erkend als afzonderlijke socialistische federatie. Algemeen wordt aangenomen dat deze splijtzwam binnen de Brusselse federatie het begin van een afscheidingsproces betekende en de afspiegeling zou vormen van wat zich tien jaar later op nationaal niveau zou voordoen. Sindsdien bleek steeds meer dat de BSP haar

25. N. Beerten, *De splitsing van de Socialistische Partij [...]*, pp. 144-148.

26. J. Brepoels, *Eeuwige dilemma's [...]*, pp. 46-113.

27. J. Brepoels, *Eeuwige dilemma's [...]*, p. 117; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

28. T. Luyckx & M. Platel, *Politieke geschiedenis van België*, Antwerpen, 1985, p. 535.

29. Het betreft hier de zogenaamde akkoorden van Klemserke-Verviers.

structuren diende aan te passen aan de wijzigende staatsstructuur met twee grote gemeenschappen.³⁰

Eén van de belangrijkste uitingen van die drang tot aanpassing van de structuren in regionale zin, betrof het instellen van het tweeledig voorzitterschap in 1971. Aangezien geen akkoord werd bereikt over één voorzitter voor beide taalgroepen, werd voorzien in een systeem van tweevoudig voorzitterschap. Aanvankelijk zou deze regeling geen problemen opleveren, gezien het eerste voorzittersduo, Jos Van Eynde en Edmond Leburton, zeer unitair georiënteerd was. Nadat Leburton in 1973 in zijn functie door André Cools vervangen werd, zou de wallingantische strekking binnen de partij opnieuw aan belang winnen. De autonomisering binnen de partij zou in de periode 1974-1977 echter beperkt blijven vanwege diverse redenen. Belangrijk was de opvolging van Van Eynde door Claes. Claes kon aangezien worden als de minst Vlaamsgezinde van de Vlaamse socialistische leiders.³¹ Tevens zou vanaf 1974 een breuk ontstaan met de unitaristische Zandhovengeneratie.³² Pas in 1977, met de verkiezing van Van Miert als zijn opvolger, kwam het autonomiseringsproces in een nieuwe fase. De Vlaamsgezinde covoorzitter pleitte, als 'Rode Leeuw', herhaaldelijk voor een meer Vlaamsgezin profiel en voor aanpassingen van de partijstructuren in confederale zin. De verstoorde relatie tussen Cools en Van Miert werd een belangrijke factor in het splitsingsproces.³³

Een tweede duidelijke uiting van de aanhoudende afscheiding tussen beide taalgroepen, betrof het instellen en later statutair erkennen van de Overlegcomités, die belast werden met het plegen van overleg over problemen die zich voordeden als gevolg van de wijzigende staatsstructuur. Het Waals Overlegcomité werd in 1967 opgericht, het Vlaams Overlegcomité volgde pas in 1974. In 1977, tien jaar na de oprichting van het Waals Overlegcomité, werden beide organen statutair erkend. De institutionalisering van beide organen kon beschouwd worden als de feitelijke vleugelvorming binnen de partij.³⁴

30. M. De Weerd, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren [...], p. 204; A. Mares, Communautaire spanningen in een 'moeilijk' kiesarrondissement. De wordingsgeschiedenis van de Rode Leeuwen of de Vlaamse BSP-federatie in Brussel-Halle-Vilvoorde, in: *Broed en Rozen*, nr. 2, 2006, pp. 63-70; W. Bracquené & L. Peiren, *25 jaar Rode Leeuwen: een kwarteeuw Vlaams socialisme in de hoofdstad*, Brussel, pp. 36-37.

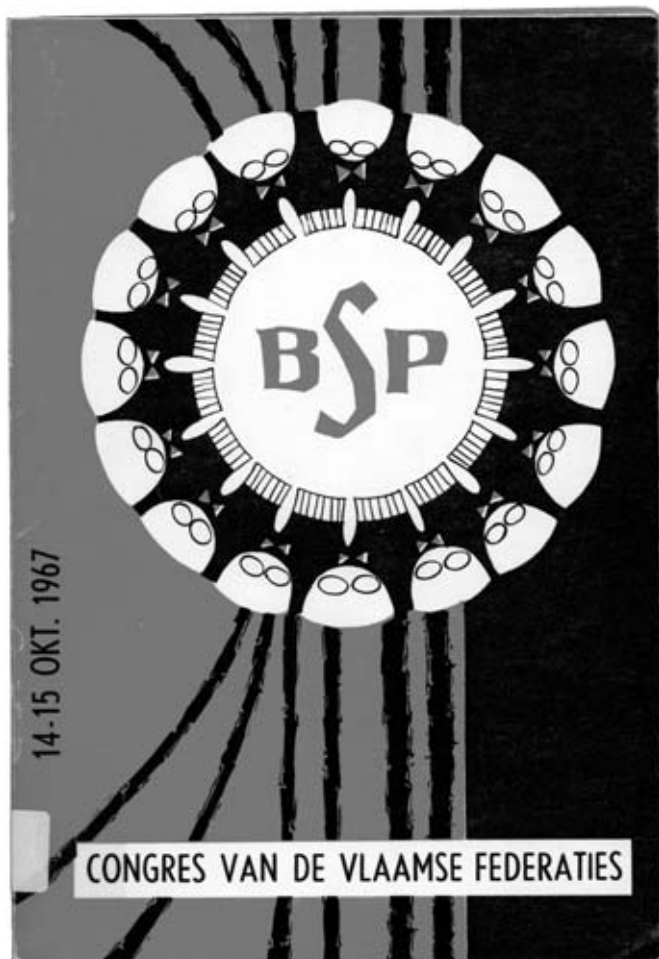
31. M. De Weerd, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren [...], p. 204; G. Van Schoenbeek & H. Defoort, *Socialistische Partij [...]*; N. Beerten, *De splitsing van de Socialistische Partij [...]*, pp. 144-148; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

32. N. Beerten, *De splitsing van de Socialistische Partij [...]*, pp. 140-149.

33. M. De Weerd, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren [...], p. 204; G. Van Schoenbeek & H. Defoort, *Socialistische Partij [...]*; N. Beerten, *De splitsing van de Socialistische Partij [...]*, pp. 144-148; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

34. M. De Weerd, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren [...], p. 204; S. Govaert, PS-SP: de scheiding [...], p. 682; S. Schotte, *Partijfederalisme: de splitsing van de eenheidspartijen naar aanleiding van de communautaire tegenstellingen (1960-1980)*, VUBrussel, licentiaatsverhandeling, 2002, p. 88; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

Tot slot kwam het streven naar meer autonomie ook tot uiting in de organisatie van afzonderlijke Vlaamse en Waalse socialistische congressen in zeer korte tijdspanne. Vanaf 1976 zouden zowel Vlaamse als Waalse socialisten, voor het eerst sinds 1967, opnieuw verscheidene keren afzonderlijk congresseren. Tijdens deze congressen werden thema's besproken die de eigen regio aanbelangden en werd het nationale verkiezingsprogramma voor het eerst aangevuld met regionale programma's.³⁵

Verslagboek van het Congres van de Vlaamse Socialistische Federaties, in Klemskerke, 14-15 oktober 1967. [ADV, VB5260]

35. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, p. 3.

DE KRISTALLISATIEPUNTEN

Einde mei 1977 werd, na uiterst moeizame onderhandelingen, het Egmontpact gesloten. Toch drong een tweede onderhandelingsronde zich einde september op, nadat gebleken was dat over de tekst van dit gemeenschapsact tussen de Franstalige en Vlaamse onderhandelaars heel wat tegenstrijdige interpretaties waren gerezen. Gedurende deze onderhandelingen brokkelde de eenheid tussen de partijvoorzitters uiteen in een Franstalig en een Vlaams front, elk zeer sterk de belangen van hun gemeenschap verdedigend. In januari 1978 kwam er een einde aan de onderhandelingen en deelde premier Tindemans mee dat een akkoord bereikt was. De weg naar de wettelijke realisatie van het gemeenschapsakkoord leek open te liggen. Al gauw zou blijken dat dit geen sinecure was. De spanningen tussen de regeringspartners zouden uiteindelijk uitmonden in een breuk. Op 11 oktober 1978 diende premier Tindemans het ontslag van de regering in.³⁶

Zoals vermeld, wordt in de literatuur terecht aangenomen dat de communautaire onderhandelingen de hoofdoorzaak vormden voor de breuk binnen de BSP. Aan de hand van de analysedocumenten en de bureauverslagen uit de periode 1977-1978, kan men echter vaststellen dat de splitsing van de BSP in een ruimer kader dient te worden geïnterpreteerd. Beide analysedocumenten halen dezelfde vier factoren aan.

Het gebrek aan communautaire verstandhouding vormde ongetwijfeld de hoofdoorzaak. Over de inhoudelijke aspecten van het Egmont-Stuyvenbergpact heerste over verschillende punten sterke verdeeldheid, vooral wat betreft Brussel. Naarmate de tijd vorderde en het politieke klimaat verzuurde, groeiden ook de tegenstellingen tussen Franstalige en Vlaamse socialisten, hoewel omtrent bepaalde communautaire aspecten toch nog een zekere mate van eensgezindheid bestond.³⁷

De eerste grote tegenstellingen in het bureau kwamen naar boven in november 1977, tijdens een discussie omtrent de verkiesbaarheid voor diegenen die gebruikmaakten van het inschrijvingsrecht.³⁸ Vlaamse en Franstalige socialisten stonden, op Piet Vermeylen na, lijnrecht tegenover elkaar. Het werd de voorbode van scherpere discussies.³⁹ In december van datzelfde jaar gaf een discussie omtrent de vertegenwoordiging van Vlaamse socialisten in de gewestexecutieve de indruk

36. T. Luyckx & M. Platel, *Politieke geschiedenis van België [...]*, pp. 690-710.

37. Dat gold onder meer voor de afschaffing van de provincies als beleidsniveau en het invoeren van de onverenigbaarheid tussen een mandaat van gemeenteraadslid en dat in een gewestelijke executieve.

38. De inwoners van de zes randgemeenten, zeven (deel)gemeenten en nog drie wijken van nog andere gemeenten konden de keuze van woonplaats maken. Dit impliceerde dat de Franstaligen hun administratieve formaliteiten in het Frans konden afhandelen en bovendien hun stemrecht uitoefenen.

39. Amsab-ISG, Archief BSP, 266: Verslag BSP-bureau, 14 november 1977.

dat het vinden van een consensus steeds moeilijker zou worden.⁴⁰ Ondanks de stijgende spanningen was er nog steeds de bereidwilligheid om tot een consensus te komen. Een latere discussie inzake de materie van de subgewesten, waarbij de BSP gekant was tegen de invoering van een nieuw politiek niveau, zou namelijk niet over de gehele lijn negatief verlopen en over bepaalde punten kon men nog eensgezind naar voren treden.⁴¹ Ook de discussie omtrent het omstreken inschrijvingsrecht toonde aan dat de bruggen tussen Vlaamse en Franstalige socialisten nog niet waren opgeblazen.⁴² Pas in februari 1978, naarmate de tijd verstreek, nam de omvang van de tegenstellingen toe en begonnen de discussies grimmiger te verlopen. In september 1978 deden de discussies inzake de taalwetgeving en de toepassing van artikel 26 tot samenvoeging van de Vlaamse Gemeenschaps- en Gewestraad, ook binnen de BSP de gemoederen hoog opblazen en vanaf dan bleek een inhoudelijke bespreking van het Egmont-Stuyvenbergpact niet meer mogelijk.⁴³

De laatste twee maanden zouden gedomineerd worden door de politiek-tactische keuzes die dienden te worden gemaakt. In hun analysedocument maken beide voorzitters duidelijk dat deze onenigheid een tweede cruciaal breekpunt vormde. Het betrof enerzijds de problematiek inzake de wederzijdse frontvorming, anderzijds de houding die de taalvleugels ten aanzien van belangrijke politieke ontwikkelingen aannamen.

Op de problematiek inzake politieke frontvorming werd door beide voorzitters uitgebreid ingegaan. Ze verweten elkaar een front te hebben gevormd met de taalgenoten van de andere partijen waardoor ze zelf, om een isolement te vermijden, gedwongen werden eenzelfde strategie te hanteren. Langs Franstalige zijde beschuldigde men de Vlaamse partijgenoten ervan dat zij als eersten de Vlaamse boven de socialistische solidariteit hadden verkozen.⁴⁴ De Vlaamse socialisten repliceerden dat het Egmont-Stuyvenbergpact een dergelijke evolutie onvermijdelijk had gemaakt. De Franstalige partijgenoten hadden zich, om van gemeenschap tot gemeenschap te onderhandelen, steeds meer aan het hoofd van de Franstalige gesprekspartners gesteld. Bovendien werd dat nog versterkt door het feitelijke bondgenootschap met het FDF, waardoor het BSP-standpunt van de eisen van die regionale partij afhankelijk werd gemaakt.⁴⁵ Evenzo wezen de Vlaamse socialisten erop dat zich in 1977-1978 een tendens tot institutionalisering

40. Amsab-ISG, Archief BSP, 266: Verslag BSP-bureau, 5 december 1977.

41. Amsab-ISG, Archief BSP, 266: Verslag BSP-bureau, 12 december 1977; Amsab-ISG, Archief BSP, 266: Verslag BSP-bureau, 14 januari 1978.

42. Amsab-ISG, Archief BSP, 267: Verslag BSP-bureau, 14 januari 1978.

43. Amsab-ISG, Archief BSP, 269: Verslag BSP-bureau, 4 september 1978.

44. Amsab-ISG, Archief BSP, 267: Verslag BSP-bureau, 20 februari 1978; Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 4-5.

45. Amsab-ISG, Archief BSP, 267: Verslag BSP-bureau, 20 februari 1978; Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 3-4. De alliantie zou ontstaan zijn als reactie op

van de invloedssferen had ontwikkeld. In hun drang naar regionalisering, om meer baas in eigen huis te worden en een beleid op maat van Wallonië te kunnen voeren, was een belangenvermenging ontstaan tussen de grootste partijen uit elke regio: de BSP in Wallonië en de cvp in Vlaanderen. De Franstalige partijgenoten zouden meer dan eens akkoorden met de cvp hebben gesloten, boven de hoofden van de andere partners.⁴⁶

Daarnaast was er de verschillende houding van beide taalvleugels ten aanzien van de politieke ontwikkelingen. De Vlaamse socialisten vonden dat zij redelijke standpunten innamen, terwijl hun Franstalige partijgenoten volgens hen een veel te rigide houding aannamen en een overdreven politieke *forcing* voerden. Daarbij verwachtten de Walen dat de Vlaamse socialisten zich naar hun standpunten zouden schikken. Dat die dit niet altijd deden, had al tot incidenten geleid.⁴⁷ Een zeer markant voorbeeld hiervan betrof de uitspraak van de unitair gezinde Louis Major, tijdens het bureau van 9 oktober 1978. Hij gaf aan dat de Vlaamse socialisten steeds de BSP-lijn hadden ondergaan, vanwege de eenheid van de partij. Dit kon volgens hem niet langer meer. Het verschil in strategie werd ook door Cools bevestigd. Hij verweet de Vlaamse partijgenoten een te soepele houding, die niet met die van de Franstalige socialisten strookte.⁴⁸

Dit kristalliseerde zich rond de heronderhandelingen en de adviezen van de Raad van State, de begrotingsproblematiek en vooral de houding ten aanzien van de cvp en haar voorzitter Tindemans. Tijdens de laatste bureauvergadering ijverden de Franstalige socialisten voor een directe aanval op Tindemans, terwijl de Vlaamse socialisten een dergelijke agressieve houding niet opportuun achtten.⁴⁹

Een derde directe oorzaak betrof de onenigheid over drie andere dossiers: de problematiek inzake de waterverdragen met Nederland⁵⁰, de staalnijverheid⁵¹

de regering Tindemans I, die regeerde zonder meerderheid langs Franstalige zijde. De Waalse socialisten en het FDF deelden de eis tot oprichting van een apart Brussels Gewest, naast een Vlaams en Waals Gewest.

46. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 4-5.

47. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 6 e.v. Cools zou zich tijdens de bijzondere Kamercommissie van 10 augustus 1978 laten ontvallen dat er geen BSP-PSB meer bestaat, enkel een BSP en PSB en dat hij vanaf dat ogenblik wallingant was.

48. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 11-16.

49. Amsab-ISG, Archief BSP, 270: Verslag BSP-bureau, 11 oktober 1978.

50. In 1975 werden drie verdragen gesloten tussen België en Nederland, die betrekking hadden op de aanleg van het Baalhoekkanaal, de rechtekking van de Bocht van Bath en de verdeling van het Maaswater tussen Belgische en Nederlandse kanalen. Het dossier kreeg al snel een communautair karakter, wat binnen het partijbureau leidde tot fundamentele tegenstellingen: P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie [...]*, p. 75.

51. De in crisis verkerende staalnijverheid domineerde in 1978 de Belgische politieke agenda. Vooral Wallonië leed onder deze internationale crisis, wat binnen het partijbureau aanleiding gaf tot grote onenigheid: P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie [...]*, pp. 78-81.

en Zaïre⁵². Interne discussies legden duidelijk de interne verdeeldheid bloot. Het werd duidelijk dat het om meer dan het communautaire aspect alleen ging.⁵³

Dat bleek al uit de vierde oorzaak die aan de basis lag van de splitsing van de partij. Beide voorzitters hadden een ander socialistisch model voor ogen. Van Miert bekende zich tot het meer pragmatisch georiënteerde Scandinavische model, terwijl Cools eerder opteerde voor het Latijnse model, gekenmerkt door grote hervormingsplannen en wetenschappelijke theorieën over structuren en maatschappijvisies.⁵⁴

Dat zorgde ook voor een andere stijl en aanpak, een mentaliteitsverschil dat het vinden van een consensus verder bemoeilijkte.⁵⁵ Van Miert zou dat een jaar voor de splitsing herhaaldelijk benadrukken. Voor Cools was dat het bewijs van het Vlaamse onbegrip. Volgens hem toonde het aan dat er gedurende enige tijd twee socialistische partijen bestonden.⁵⁶

DE SPLITSING

Op 11 oktober 1978, nadat premier Tindemans het ontslag van de regering had aangeboden, werd het unitaire partijbureau voor een laatste keer bijeengeroepen. Vermits men het over de te volgen tactiek voor de komende 24 uur niet eens geraakte, ging het bureau zonder gemeenschappelijk standpunt uiteen. Op dat moment was van een formele splitsing nog geen sprake. Men was het erover eens dat de partijstructuren aan de realiteit moesten worden aangepast. Over hoe dit diende te gebeuren, bestond echter geen akkoord. De Franstalige socialisten vonden dat de Gewestelijke Comités als statutaire instanties konden beslissen, terwijl langs Vlaamse zijde in een sneltempo werd gewerkt aan een voorstel ter hervorming van de partijstructuren, zoals eerder was afgesproken. Op 13 oktober, op het moment dat de Vlaamse socialisten de laatste hand legden aan hun ontwerp, verklaarde Cools op de radio dat de Franstalige socialisten hun eigen weg zouden gaan. Op 16 oktober werden de verklaringen van Cools door het Waals Overlegcomité bekrachtigd en werd een constitutief congres voor 28 oktober gepland. Langs Vlaamse zijde poogde men alsnog de splitsing langs statutaire wijze te laten

52. De bloedige conflicten in de Zaïrese provincie Shaba, die het Mobutu-regime bedreigden, gaven binnen het partijbureau van de BSP aanleiding tot zware onenigheid. Deze concentreerden zich voornamelijk rond enkele omstreden uitspraken van Van Miert, die zonder vooroverleg tot stand kwamen: P. Van Bosstraeten, *De splitsing van de BSP: van eenheid naar autonomie [...]*, pp. 76-78.

53. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 3-16; Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 11-26.

54. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 3-16; Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 11-26.

55. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 11-26.

56. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 13-26.

verlopen. Op 20 oktober werd een ontwerpprotocol, dat voorzag in een overgangsregime in afwachting van de nieuwe statuten, aan de Franstalige socialisten overgemaakt. Deze beslisten evenwel de Parti Socialiste (PS) op te richten, waardoor de feitelijke splitsing van de partij zich voltrokken had.⁵⁷

De niet-statutaire wijze van splitsen, vormt doorheen hun document de grootste aanklacht van de Vlaamse socialisten. Ook voor hen was de noodzaak voor meer autonomie meer dan duidelijk, maar dit kon volgens hen worden opgevangen door overleg en met inachtnaam van de democratische besluitvorming. Een bruuske splitsing, zoals die door de Franstalige socialisten werd doorgevoerd, getuigde van een gebrek aan respect voor de partijstatuten.⁵⁸ Cools noemde dat hypocrisie. Velen waren immers hun carrière begonnen in de Socialistische Partij, toen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de illegaliteit werd opgericht. Volgens hem getuigde de vlucht in een eng formalisme en het sterk focussen op het juridische van een wil tot immobilisme. Feitelijke situaties gingen het juridische vaak vooraf. Dat was in het verleden van de partij meermaals gebleken: het functioneren van het Waals Overlegcomité, terwijl dat niet in de statuten was ingeschreven, de niet-statutaire oprichting van de Rode Leeuwen, het inschrijven van het voorzitterschap in de statuten ná de verkiezing van Edmond Leburton.⁵⁹

In beide analysedocumenten wordt ingegaan op de gevolgen van de splitsing. De Franstalige socialisten opteerden voor één grote Franstalige socialistische partij, om mathematische redenen: één grote en dominante Franstalige partij zou beter kunnen optornen tegen de 'CVP-staat' in België. Langs Vlaamse zijde werd beslist om de oude partijstatuten over te nemen en op die manier verder te werken, in afwachting van volledig nieuwe.⁶⁰ Toch werd door beide partijen overeengekomen om solidariteit en samenwerking niet uit te sluiten. Bijgevolg werd voorzien in de oprichting van een SP-PS Overlegcomité. De Vlaamse socialisten stelden in hun document evenwel vast dat dit orgaan in drie jaar tijd slechts enkele malen bijeen was gekomen en dat van een bestendig overleg helemaal geen sprake meer was. Ze verklaarden die evolutie vanuit de Franstalige drang om meer baas in eigen huis te zijn en een beleid te voeren, volledig gericht op een zo autonoom mogelijk Wallonië.⁶¹

57. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 9-16; Amsab-ISG, Archief BSP, 270: Verslag BSP-bureau, 11 oktober 1978.

58. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 2-16.

59. Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 18-19.

60. De Socialistische partij werd pas in 1980 opgericht.

61. Amsab-ISG, MAD/298.02: K. Van Miert, *Politiek verslag [...]*, pp. 12-16; Amsab-ISG, MAD/051.15: A. Cools, *Discours d'André Cools [...]*, pp. 18-26.

BESLUIT

Op de vraag naar de oorzaak van de splitsing van de BSP kan geen eenduidig antwoord worden geformuleerd. Het volstaat niet uit te gaan van de veronderstelling dat de splitsing het loutere gevolg is van twee jaar moeizaam samenwerken in het kader van het Egmont-Stuyvenbergpact. Het is gebleken dat reeds lange tijd een trend tot autonomisering en vleugelvorming binnen de partij aanwezig was. Dit uitte zich onder meer in het organiseren van afzonderlijke Vlaamse en Waalse congressen en het reorganiseren van de partijstructuur. Niettemin bleef binnen de BSP lange tijd voldoende eensgezindheid bestaan om de unitaire structuur te handhaven. De afscheuring binnen de Brusselse federatie vormde evenwel een historisch keerpunt; de oprichting van de Rode Leeuwen vormde de voorafspiegeling van wat zich tien jaar later op nationaal niveau zou voltrekken. Het aantreden van Cools en later Van Miert, en hun conflicterende profilering, bracht het splitsingsproces in een finale versnellingsfase.

Enkele elementen vormden in de cruciale periode 1977-1978 de directe aanleiding voor de uiteindelijke formele breuk. In de literatuur wordt terecht aangenomen dat de interne verdeeldheid inzake het communautaire dossier, zowel inhoudelijk als politiek-tactisch, de hoofdoorzaak vormde. Inhoudelijk concentreerden die tegenstellingen zich voornamelijk rond het probleem Brussel. Politiek-tactisch werden vooral de vermeende politieke frontvorming en de tegengestelde houding ten aanzien van bepaalde gebeurtenissen als doorslaggevend ervaren. Twee cruciale documenten hebben evenwel aangetoond dat de grote onenigheid omtrent enkele andere dossiers enerzijds en het duidelijke verschil in stijl en aanpak anderzijds, eveneens hebben bijgedragen tot de splitsing van de partij.

Pieter-Jan Van Bosstraeten (° 1984) is licentiaat Bestuurskunde en student Master in de EU-studies aan de Universiteit Gent.